

Sterke bomen voor het harde bestaan in de stenige stad

Klimaatboom als antwoord op slechte groei, verbranding, ziekte en sterfte

Als het stadsklimaat niet kan worden aangepast aan de behoefte van de boom, moet het maar andersom. Boomkwekers hebben daarvoor een speciaal assortiment.

Auteur: Bart Mullink

Of het planten van bomen altijd en overal een goed idee is, hoeft je een boomkweker niet te vragen. Bomen dragen bij aan een prettig leefklimaat, biodiversiteit en natuurlijk evenwicht. Daarnaast is er de ambitie bomen te laten zorgen voor CO₂-reductie. Positieve klimaateffecten zijn er kortom te over. En wie met oplossingen komt voor het klimaat, is een graag geziene gast.

Toch is de definitie van een 'klimaatboom' een andere, weten de kwekers. Het gaat in dit geval niet om de effecten van de boom op het klimaat, maar andersom. Een klimaatboom is bestand tegen de extreme omstandigheden die binnenstedelijk in toenemende mate worden aangetroffen. Het kan in steden flink warmer zijn dan

in het buitengebied. Ook laat de watervoorziening nogal eens te wensen over en doet kunstlicht het verschil tussen dag en nacht vervagen. Voor het harde leven van de straat zijn weinig bomen gemaakt. Klimaatbomen zijn dat wel. Dat komt heel goed uit, want groen is nergens zó gewenst als in het verschroeiende stadsklimaat.

Belangrijk

Dat het planten van bomen een goed idee is, vinden veel meer mensen dan alleen de leveranciers ervan; daarom prijst verkoopmanager Corné Leenders van Boomkwekerij Udenhout zich gelukkig. 'Door de droogte en het warme weer van de afgelopen jaren kwam het planten van bomen hoger op de agenda. We merken dat iedereen het belangrijk vindt.'

Klimaatbomen zijn in zijn ogen niet alleen specifieke soorten, maar ook, en juist, veel verschillende soorten. Die vormen dan samen een gevarieerd geheel. Hij ziet de voortschrijdende verstening, die zich in stedelijk gebied afspeelt op allerlei fronten: van bebouwing en tuinverharding tot de infrastructuur. Het resultaat is in de zomer een klimaat dat meer mediterraan lijkt dan gematigd. Sommige mediterrane bomen

doen het er daarom beter dan inheemse soorten. Maar ook de vertrouwde iep past volgens Leenders prima in de stad, net als de linde.

Droogte

Het is vooral de combinatie van droogte en hitte die het bomen moeilijk maakt, weet Marko Mouwen van Boomkwekerij Ebben. Hij zag het probleem in de loop der jaren toenemen. 'Verbranding komt steeds meer voor. Niet alleen van blad dat door watergebrek stopt met verdampen, maar ook van stammen. Om te voorkomen dat de zon de schors beschadigt, moeten beheerders ze inpakken met rietmatten of jute.'

Behalve met het klimaat heeft het verbrandingsprobleem ook te maken met de groeiwijze, merkt hij hierbij op. Een hoge, onbeschermde stam past goed in een dicht bos, waar deze van nature in de schaduw staat. Maar als beschutting ontbreekt en er ook nog reflectie van gesteente is, wordt de situatie voor zo'n boom dus wel erg onnatuurlijk. In een park waar gras onder de boom groeit, zal het verbrandingsprobleem zich niet gauw voordoen. 'Dat gebeurt dan eigenlijk alleen bij net aangeplante zwaardere bomen, die eerder

Verbrandingschade aan de stam

‘De Japanse honingboom, bijvoorbeeld, heeft in hete steden nergens last van’

niet gewend waren om vanuit een bepaalde hoek direct zonlicht op hun stam te krijgen.’ Als solitaire boom zegt hij altijd een beverde vorm te adviseren, zodat de stam van nature beschermd is. ‘Op die manier kan bijvoorbeeld een haagbeuk het in de stad prima doen.’

Glazen gevel

Mouwen zegt het veranderende beeld te merken aan de bestellingen. Zijn klandizie zoekt bomen die het lang uithouden. Dat blijkt niet eenvoudig, want weinig bomen zijn zo taai dat ze in de vaker voorkomende extreme omstandigheden probleemloos groeien. ‘Als een jaar of vijftien geleden bomen verbrandingsverschijnselen hadden, waren dat meestal beuken of lindes. Veel andere soorten die dit vroeger nooit hadden, hebben er nu ook last van.’ Zoals de haagbeuk, een relatief taai soort, die Mouwen toch flink zag lijden. ‘Een glazen gevel van een bankgebouw stond onze haagbeuken te verbranden door de weerkaatsing van zonlicht.’

Speciaal voor zulke moeilijke locaties leveren boomkwekers bomen die oorspronkelijk afkomstig zijn uit andere, hetere en drogere klimaten.

Bestrating en bebouwing hebben veel invloed op het lokale klimaat. Hier *Styphnolobium japonicum* in Herten, Limburg.

Deze bomen blijken het daar vaak wel goed te vol te houden. Mouwen noemt als voorbeeld de Japanse honingboom (*Styphnolobium japonicum*). ‘Die heeft in een hete stadsomgeving nergens last van.’

Topper

Andere voorbeelden van goed leverbare exotische soorten, zijn de sinds lang vertrouwde plataan (*Platanus*), *Zelkova*, *Celtis sinensis* (Chinese netelboom/Chinese zweepenboom) en *Gymnocladus*. Mouwen is ook enthousiast over de Japanse notenboom (*Ginkgo biloba*). ‘Die heeft de atoombom op Hiroshima overleefd en ook zwaar vervuilde industriële locaties in China stonden er vol mee. De afgelopen jaren heeft die in Nederland evenmin ergens last van gehad. Het is in dit opzicht een topper.’ Ook binnen het assortiment dat van oudsher gedijt in de gematigde noordelijke klimaatzone, is volgens hem veel bruikbaar te vinden voor in de stad. Zo is de iep, een typische stadsboom, weer helemaal terug. ‘Die is oersterk.’ Of de els. Maar dan wel *Alnus cordata*, het mediterrane zusje van de inheemse *Alnus glutinosa*, die juist slecht gedijt in stedelijke gebied. ‘De oorspronkelijk uit Italië en delen van Griekenland afkomstige *cordata* doet het super. Die kun je gerust planten in bijvoorbeeld hartje Eindhoven.’ Leenders ziet dat naast exotische bomen ook traditionele inheemse soorten, zoals populieren, iepen en lindes, weer opvallend in trek zijn voor stedelijk groen. De eik zou qua groeieigenschappen ook in het rijtje kunnen. Dat die slechts beperkt deelt in het succes, heeft te maken met de opkomst van de eikenprocessierups, weet Leenders. Dat die momenteel minder aanwezig is, waarschijnlijk door het koude voorjaar, zou weleens voor een heropleving kunnen zorgen van de vraag naar eiken, overweegt hij.

Populier

Wat een goede boomkeus is, hangt af van de kenmerken van de stadslocatie, zo onderstreept Leenders. ‘Ik zou bijvoorbeeld een populier minder gauw kiezen als straatboom, maar er zijn heel veel andere plekken waarvoor hij uitermate geschikt is. Er is een mooi assortiment van beschikbaar. Een populier groeit snel, dus je hebt snel massa. Hij levert bovendien goed hout op, dat dankzij thermische modificatie duurzaam is.’

Mediterrane bomen die het goed doen, zijn over het algemeen gewoon in Nederland gekweekt,

Marko Mouwen: 'De vraag naar bomen die overal tegen kunnen groeit.'

Corné Leenders

'Er is ook een assortiment beschikbaar van sterke inheemse klimaatbomen'

zegt Leenders. Vaak gehoorde kritiek op het over grote afstanden verslepen van bomen, wordt hierdoor minder terecht, vindt hij. 'Vroeger had je de kweek in dat soort landen nodig, omdat een aantal soorten daar in de jeugdfase beter groeide. Dankzij de sterke en innovatieve boomsector in Nederland lukt het nu om die helemaal hier op te kweken.' *Celtis*, *Sophora*, *Gleditsia* en *Liquidambar* noemt hij als voorbeelden van soorten die vroeger werden geïmporteerd, maar nu allemaal uit Nederland komen. 'Inclusief het jonge plantmateriaal. Ik denk dat dit geldt voor 95 of misschien zelfs wel 99 procent van al die bomen.' De binnenlandse kweek is ook een antwoord op het probleem dat bomen die uit zuidelijke streken geïmporteerd werden nogal eens slecht konden wennen aan de plotselinge overgang naar Nederlandse omstandigheden.

Het kweken van sterke bomen die het goed doen, is volgens Leenders de formule waarmee niet alleen mediterrane, maar ook alle andere bomen in principe een klimaatboom kunnen worden. Dat geldt dan uiteraard voor de omgeving waarvoor ze bedoeld zijn. 'We selecteren

bij de vermeerdering op sterke soorten. Dat moest toch al, omdat we steeds minder – zeg maar bijna geen – bestrijdingsmiddelen mogen gebruiken. Dan ga je soorten kiezen die van zichzelf gezonder zijn.' Het resultaat zijn bomen waarmee hij kan aankomen, weet hij. 'Want een gemeente mag ook niet meer spuiten.' Vraag en aanbod zijn zo goed op elkaar afgestemd, stelt hij tevreden vast. 'De ideeën en wensen van de afnemers en de kennis die wij op de klant proberen over te brengen, sluiten goed op elkaar aan.'

Belangen

Dat tegelijk sprake is van een ingewikkeld speelveld, maakt dit wellicht nog bijzonderder, zo schetst Mouwen. 'Je hebt bijvoorbeeld ontwerpers die vooral naar het esthetische aspect kijken. Dat is vaak een gemiste kans.' Als een mooi voorbeeld van een in alle opzichten geslaagd ontwerp noemt hij het voorterrein van Eindhoven Airport. 'Landschapsarchitect Frank Meijer van MTD uit Den Bosch heeft met de juiste keuze vrijwel alles samengebracht. De beplanting, die je direct ziet als je het vliegveld verlaat, verwijst naar het karakteristieke

Brabantse landschap in de omgeving van de luchthaven.' De toegepaste *Pinus sylvestris* blijkt bovendien in nóg een opzicht treffend gekozen: hij speelt een heel actieve rol in het afvangen en uit de lucht halen van fijnstof. 'Net als de ook toegepaste *Betula* en *Ginkgo* verdraagt deze *Pinus* bovendien de drukke en versteende omgeving prima.'

'Dat levert leuke dingen op, zoals ik zag bij Vliegveld Eindhoven. De beplanting die je direct ziet als je het vliegveld verlaat, verwijst naar het karakteristieke Brabantse landschap. Een gemeenteambtenaar die verantwoordelijk is voor projecten, moet meer belangen dienen: techniek, onderhoud, financiën, ecologie, het hufterproof maken van zaken en het voorkomen van overlast voor bewoners. Daardoor belandt die soms in een lastige spagaat.' Om een bijdrage te kunnen leveren aan het stedelijke klimaat, zal een boom het in elk geval goed moeten doen. Dat houdt in dat hij een gezonde groei laat zien, niet verbrandt, niet ziek wordt en niet doodgaat, zo vat Mouwen samen. Soms blijkt het dan nodig om te kiezen voor wat specifiek een 'klimaatboom' wordt genoemd. 'Maar als het gaat om effecten van de boom op de omgeving, bijvoorbeeld of een boom veel schaduw geeft, zouden we een heel ander gesprek voeren.'

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!